

PRELOM

Izhaja vsak četrtek. —
Naročnina letno Din 30.—.

Uredništvo in uprava:
Kolodvorska ul. št. 8 v
Ljubljani.

Telefon št. 3770. — Pošt.
ček. račun št. 10.499.

Kranj.

Trobojne zastave „Boja“ se zmagovito vijo nad gorenjsko prestolico.

Starodavni Kranj — ime pravijo je kelt-skega izvora — je res središče prelepe gorenjske dežele. Zidano je na trdo skalo, ki jo pere ob vznožju naša narodna reka Sava. Trdo je tudi ljudstvo, ki živi v Kranju in okolici, krepak tilnik ima, ki ga ne upogne — kadar gre za pravico in poštenje.

Govorilo se je, da je Kranj trdnjava, v kateri poveljujejo hudi vitezi, obdani z raznimi patentiranimi oklepi. Lepo! Ampak zdaj, po zboru borcev Jugoslavije v Kranju, lahko rečemo, da je odslej Kranj trdnjava naše misli, misli našega življenja v našem narodu.

Ko so bile vse strunne čete naših borcev iz Kranja in okolice prikorakale ob zvokih petih godb na Glavni trg, na katerem je valovilo nepregledno ljudsko morje, je nekdo dvignil uro in rekel: „Ob enajstih in pet minut, dne 27. maja 1914, so se v Kranju podrle stare „šance“. Hotel je s tem reči: stare šance starih bojev za oslovo senco, kot je kesneje omenil tov. Vidmar, bojev med predpotopnimi klerikalci in liberalci, šance terorja maloštevilne klike, ki je opletala z dolgim strankarskim bičem krog sebe. Tako dolg je bil ta bič, da je nazadnje klika tudi sama sebe oplazila ž njim, se zapletla vanj in se spoteкнуila.

Oblaki so sicer že navsezgodaj po deževni noči svinčeno sivi viseli nad savsko dolino in zakrivali planine do srede pobočja, toda čemerno vreme, ki je obetalo postati še hujše, ni moglo zadržati nikogar, ki je dobre volje in ima v glavi kaj soli. Tudi najbolj preirigane intrige, šarjenje z administrativnimi ukrepi, razširjenje neresničnih vesti, snemanje plakatov, z eno besedo: nobena zoprnost ni mogla zaježiti mogočne reke mož in fantov, ki so se od vseh strani, iz vseh selišč, od blizu in daleč, usipali po cestah, poteh in stezah proti Kranju. Kmalu so bile vse mestne ulice, nad katerimi so obilno plapolale državne zastave, živo mravljišče. Vse je nosilo na prsih kokardo „Boja“. Dohajali so okrašeni vozovi, peketai so od povsod jezdec, čula so se povelja, urejevale so se vrste.

Ob pol enajsti uri so se pred spomenikom kralja Petra zbrali člani kranjskega pripravljalnega odbora in delegati osrednega izvršnega odbora. Po kratkem nagovoru, s katerim je proslavil spomin velikega kralja Osvoboditelja, je predsednik tov. Česenj položil ob vznožju spomenika lovorov venec. Godba je zaigrala državno himno.

Nato so se vsi borci, ki so prispeli v Kranj že urejeni v čete, razvrstili po načrtu in odšli s konjenico na čelu in ob zvokih petih godb, in sicer kranjske, škofjeloške, jeseniške, cerkljanske in tržiške, odkorakali na Glavni trg, kjer je bila postavljena govorniška tribuna. Brez konca in kraja so korakale in korakale strunne čete. Nad osem sto in petdeset četverstopov. Kmalu je bil ves prostrani Glavni trg eno samo ljudsko morje.

Ob enajstih je predsednik tov. Česenj otvoril zbor. Pozdravil je zbrane borce in se spomnil padlih junakov. Predložil je vdanostno brzojavko Nj. Veličanstvu kralju Aleksandru. Ves ogromni zbor je z navdušenim vzklikanjem potrdil ta predlog. Simpatično je bila sprejeta tudi pozdravna brzojavka banu dr. Marušiču.

Nato je predsednik tov. Česenj nadaljeval:

„Tovariši! Kadar se je naš narod zbral v velikem številu, je vedno hotel dati izraza svojim čustvom in poudarka svojim opravičenim zahtevam. Tudi vaš današnji zbor, vi v bojnem metežu preizkušeni značajni možje in fantje, naj ne bo samo manifestacija naše prave ljubezni do domovine in udanosti našemu najvišjemu poveljniku, katero smo že dokazali in jo bomo še, če bo treba, temveč naj bo manifestacija za red, poštenost in enakopravnost, manifestacija edinstva vseh treh narodov v skupni državi Jugoslaviji po načelu, da je vsak dober Slovenec, Srb ali Hrvat tudi dober Jugoslovian. Obenem pa naj bo ta naš zbor

protest proti vsem klevetnikom in ovaduhom, ki so naš narod pod krinko službe za narod in domovino oklevetali kot protidržavnega, same sebe pa v svoji sebičnosti in častihlepiji postavili za edine državotvorce. Današnji zbor naj bo vsem, ki se jih tiče, dokaz, da naš narod priznava kot svoje vodnike le ljudi, ki so jim etična in človečanska načela sveta, ki ga v najtežjih časih niso zapustili in ki jih voli sam po svoji prosti svobodni volji, ter naj bo vsem, ki izigravajo in tolmačijo šestojanuarski manifest po svoje in so ustvarili razmere, kakršnih naš narod ne zasluži, opomin, da krenejo na pravo pot, ker jih bo sicer narod sodil in obsodil.

Predno pa preidem na ta razmotrivanja, borci, vas imenom kranjskega meščanstva najpristrčneje pozdravljam, imenom onega samoniklega meščanstva, ki ne pozna in ne bo poznalo nikdar kakršnekoli duševne odvisnosti, imenom onega meščanstva, ki se ne boji ne groženj, ne pretenj, in mu ni mar sladkih obljub, in ki se zaveda, da daje in mora dajati kar tirjata od njega kralj in domovina.

V tem taboru je ogromna večina kranjskega meščanstva in vi ste se zbrali v tej lepi gorenjski metropoli, da čujete svobodno besedo o gigantskem pokretu našega naroda, ki je na las podoben onemu iz časov majske deklaracije, ko je ves narod vzhičeno in brez bojazni pred avstrijsko soldatesko izpovedoval svoj nacionalni Credo in se ni bal ne ovaduhov, ki jih je mrgolelo, in ne ječ in ne vislic, ker sta bila njegov ideal svobodna zlata Jugoslavija in zedinjenje, ki se je svitalo v zarji Vidovi in je s pošastimi prikaznimi na obzorju pretito pogoltniti stoletne dušmanine

To zagotovilo bratom na južnih mejnikih je bilo potrebno, da bodo znali, da je severna fronta njihove domovine v trdnih slovenskih rokah, da tu ni dežela izdajalcev in vstašev, temveč da smo eno z njimi tam doli iz Šumadije, s Kosova, eno z onimi od Vardarja in Drima ter Drine; da je nam vseeno boriti se za slovenske planine ali za kršni Velebit, za Jadranske pečine in morje ali za našo severno mejo, da poznamo kamo dobrobit mogočne Jugoslavije in svoje jasne dinastije in da bomo zadužbino kralja Petra znali varovati brez ozira na ogabne klevete, izvirajoče iz klikarskih intrig, brez ozira na namigavanje o punktaših in nepravovernih liberalcih.

Samo zovi nas, vladar — pa boš videl, da hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovencev ne gane.

Vaš pokret, borci, rodil se je iz žive potrebe vrniti slovenskemu narodu njegovo nacionalno čast, oblateno od onih, ki so mislili, da je prišel čas, ko bodo edino sebe napravili

Pogled na množico gorenjskih borcev tik govorniškega odra na Glavnem trgu v Kranju med govorom tov. Foka.

Tovariši! Kar slišite danes, si vtisnite v spomin in povejte onim, ki niso mogli priti na naš zbor, da je naše gibanje splošno, ljudsko gibanje celega našega naroda, ki naj združuje in ne razdvaja. Le v slogi je moč, zato združujemo vse, kar je poštenega. Torej pridno na delo, da čimprej zapojemo z Vodnikom: „En narod vstaja preroben, čist nov“. Prehajam na dnevni red in dajem besedo tov. Foku.

Tov. Fok je takole nagovoril poslušalstvo: „Prvič v življenju moram svoj govor brati, ker tako zahtevajo razmere, ki jih hočete baš vi ozdraviti.

Bistvo vašega pokreta je, da ne bo hodil brat brata denuncirat k bratu, kakor se je to godilo v polpretekli dobi, ko so neki ljudje hoteli slovensko vejo jugoslovanskega naroda v Beogradu oklevetati, češ da je v nacionalnem pogledu suha, v državotvornem smislu gnila, v gospodarskem pa korumpirana.

Tri glavne plati vsakega naroda, ki pa jih ima tudi vsak poedinec, sem s tem označil in te lastnosti slovenskega naroda hočem z ozirom na pokret borcev osvetliti z vseh strani v luči prave domorodnosti, kakor tudi v luči onih, ki niso imeli dobre besede za sobrata, za onega sobrata, ki se slučajno ni strinjal z njihovimi klikarskimi nazori.

Tedaj je narod kakor danes, svest si svoje svete pravične stvari, prisegel zvestobo Jugoslaviji. Od sela do sela, od koče do koče je šla ta prisega; tisočeri in tisočeri podpisi okornih delavnih kmetijskih rok in nežnih ročic slovenskih žena in deklet pričajo danes in bodo pričali na veke, da Slovenec ni izdajalec svoje domovine in svojega kralja, da bode preje gnila trupla vseh slovenskih mož, žena in deklet na branikih Jugoslavije, predno se bo mogel polastiti sovrag enega samega prgišča jugoslovanske zemlje.

Ta prisega je še danes živa v vsem slovenskem narodu in da ji daste nov pomladanski blek in sijaj, da jo s svojo voljo in besedo povzdignete k novemu zakramentu svojega naroda, da jo vnovič položite pred kraljevi prestol — zato vaš pokret borci — zato vaši tabori širom slovenske domovine.

In bilo je nujno potrebno vašega pokreta, ki naj dokaže, da je slovenska veja jugoslovanskega hrasta čila in zdrava, da se ni bati bratu tam doli na Kajmakčalanu in na Cer pladini, da bi njegovi junaki, ki snivajo tamkaj večni sen in ki so dali vse svoje za domovino in kralja, v osvobojeni zemlji in nje gomilah proklinjali izdajalstvo svojih severnih bratov Slovencev.

za nacionalne, vse druge pa, ki stojé izven njihove klike, pa bodo predstavili kot državni in narodu nevarne. In kdo so bili ti patentpatriotje, ti zakupniki nacionalizma, ti zločesti obrekovalci slovenske poštenosti? Večina njih je bila skrita, ko je šlo priznati se Slovincem v tužnih mračnih dneh, mnogi njih so se gnetli v ospredju, ko so se zabijali žebli v avstrijske „Wehrschilde“, mnogo njih je šlo v vrste najostrejših kritikastrov, vsega, kar je bilo državnega, ko so se leta 1928. pojavili črni oblaki nad beograjsko skupščino. Vzemite v roke njih liste iz onih negotovih dni tistega leta, pa videli boste, kaj jim je bil ideal.

Sedaj pa hočejo odrivati vse od narodnega dela, kar ne trobi v njihov rog, sedaj hočejo biti osvojevalci narodnosti, po njih načelih bi smelo biti v Sloveniji le par tisoč narodnjakov, vse drugo, kar ne kriči neprestano o nacionalizmu, vse, kar nima zbog dnevnih skrbi časa vikati noč in dan: „Poglejte nas, kako smo nacionalni, samo mi smo narodni!“ vse drugo naj bi bilo protinarodno in protidrjavno.

Ustvariti so hoteli samo male nacionalne otočice, to bi bili oni, okoli njih pa samo protidrjavno morje. To pa zato, da bi mogli bolje kazati nase, da kljubujejo tem protinarodnim

in protidržavnih valovom, in bi to obrambo teh redkih nacionalnih otočcev bolje prodajati mogli za ceno, ki bi bila njim po godu.

To so bile nevzdržne razmere, pošten slovenski človek bi se bil moral kmalu sramovati svojega slovenskega porekla pred bratom Srbom, bi si bil moral skoroda pokriti svoj narodni obraz, tako so mu ga bili spali.

Ne glede na to, če si v dobi osvobođenja, v dobi ujedinjenja, v dobi ustvarjanja nacionalnih dobrin doprinesel še take dokaze o tem, da čutiš jugoslovensko, da sta ti narod in dinastija vse — vse to ni imelo pri njih nobene veljave, če nisi obenem trobil v njihov rog.

Tov. Česenj Karol,
predsednik „Boja“ v Kranju.

Absolutna pokorščina tem klikam v vseh stvareh je bila edina legitimacija za tvojo narodnost.

In vendar se je napravil konec temu stanju. Tisočera hvala onim, ki so imeli pogum vstati in udariti ob mizo, da tako ne gre več, da smo bratu brat, da smo vsi sinovi majke Slavije, da je nesmisel oratarju slovenske zemlje, našemu meščanu, našemu delavcu in uradniku očitati, da stremlje drugam, izven mej Jugoslavije, da je zločin očitek, da mu ni pri srcu spas Jugoslavije, da bi mogel živeti pod tujim jarmom, da bi raje, da se mu izrujeta jezik in vera očetov, kakor pa, da bi bil iskren Jugosloven.

To so bile blodnje nekaterih ljudi, ki jih je bilo treba izruvati, ki jim je bilo treba povedati, da ni samo oni Jugosloven, ki neprestano vpije in kriči in poudarja svoj nacionalizem, temveč, da je stokrat bolj oni, ki molči in konstruktivno dela, pa četudi samo v svoji delavnici, na svojem posestvu, kričastvo pa prepušča drugim; kajti tako delo je pravo državotvorno delo, ne pa delo z jezikom in slabimi frazami, ki se pretvarjajo v neprestane deficite, ponesrečene investicije, velikopotezne načrte, ki zapored vsi skopneva v nič in liasko. Od ljudi, ki samo kriče, za njimi pa se vlečejo konkurzi in nepokriti primanjkljaji, narod ne bo živel. Jugoslavija potrebuje tihih, modrih delavcev, dobrih vestnih gospodarjev, ne pa kričarjev, potrebuje ljudi, ki naj mu v javnosti zagospodarijo šele takrat, ko bodo svoje lastne zadeve spravili v red, ko bodo doma pokazali, da so možje na mestu, da so umni gospodarji in poštenjaki, ki znajo ceniti delo in varčnost ter tuji javni denar. Vsi drugi nauki so za nas Slovence in Jugoslovane smešni, vse drugo so Staviskijeve metode.

Naš narod ne rabi nobenega zlaganega napredka, prehitrega, predrzkega, presmelega in neprevidnega.

Počasi se ustvarjajo dobrine s trdim delom in brezobzirno varčnostjo, tako pridobljeno je treba pravilno upravljati, nikdar prekomerno trošiti, nikdar svojih moči precenjevati, le tako bo narod počasi in počasi dosegel do ekonomske in s tem do politične moči, le tedaj bo nekaj pomenil v mednarodnem svetu, potem bodo odpadle primerjave, koliko ima kdo danes, in koliko je imel kdo pred 10 in 20 leti. Način gospodarstva je različen, eden zna razmetovati, pa ima ogromne prilike za uspeh, drugi zna pa varčevati z mnogo manjšimi možnostmi pridobitnosti. Po 10 in 20 letih pa seveda pri različnem gospodarjenju take primere ne morejo vzdržati in so čisto odveč.

Pa so vam došli krivi preroki in stavijo smešne zahteve na narodovo kulturnost, na narodovo ustvarjajočo produktivno moč. Pa so prišli izkoriščevalci narodne zaupljivosti ter mu vsekali globokih gospodarskih ran. In to so ljudje, ki nimajo pojma o treznem, skromnem gospodarstvu, ljudje, ki bi hoteli, da zablešče čez noč kot gospodarske zvezde, pa ne vedo, da je kamen do kamna palača; ljudje, ki so v domači hiši bankro-

terji, v javnosti in v javnem gospodarstvu pa plesalci na vrvi, veleumi; ljudje, ki se v življenju niso nikdar pečali z gospodarstvom ter so šele na svoja stara leta odkriti gospodarske talente, ker je tako nanesla politična situacija; ljudje, ki so jih doslej vedno drugi vodili, ko pa so sami sebi prepuščeni, so postali smešni otročaji, nerodneži, ki znajo kvečjemu z besedami uloviti nekaj kalinov na svoje gospodarske limanice.

Korupcijske afere nastajajo zato, ker se k javnim poslom tiščijo ljudje, gospodarstva ne večeži. Ker so nezmogni, da bi na prvi mah pregledali položaj, nasedajo prefriganim lopovom, tujim in domačim, ki jih omamljajo, obetajoč jim za javnost velike koristi, ki pa naposled izpuhte v nič.

Ni, da bi komu očital zlonamerno korupcijo, podkupnino itd., temveč sem uverjen, da so ljudje, ki silno lahko nasedajo in se puste zavesti z lepimi besedami v stvari, od katerih ima narod škodo. Za to imamo nebroj dokazov. S takimi gospodarji proč! Načelo mora obveljati, da ne sme v javnosti gospodariti nihče, kdor se ni kot dobrega gospodarja izkazal sam zase, za svojo okolico, kdor nima svojih lastnih gospodarskih prilik urejenih do podrobnosti.

Za vse na svetu je treba usposobljenostnih dokazov, le za takozvano javno delo, za gospodarstvo z javnimi dobrinami pa naj bi bil dober vsak šušmar, ki ne pozna drugega kot lepe besede in obljube ob času volitev.

Vi borci se borite za to, da bo v javnem gospodarstvu zavladal red, da bo to gospodarstvo izročeno večji kontroli, da bodo javne dobrine dobro vsega naroda. Vsakdo naj dobi za tako delo primerno plačilo, nehati pa se morajo sinekure, nehati se mora to, da bi ljudje čisto drugih poklicev se posvečali za devam, ki se jih nikdar v življenju učili niso.

Če bo naše javno in zasebno gospodarstvo slonelo na takih načelih, potem bo kmalu ko-

Prihod tržiških borcev na Glavni trg v Kranju.

nec vseh korupcijskih afer, konec bo nepotrebnih sumničenj, namigavanj in opravičevanj. Potem bo vsakdo znal, da stoji vsak mož na svojem mestu, da ga ne more nihče prevariti in da se tudi ne bo dal ne prevariti in ne podkupiti.

Obveljati mora načelo, da iz javnega denarja ne sme nihče bogateti, da bo vsakdo odgovarjal za vsak korak, za vsak podpis, in da taka odgovornost ne bo nikdar zastarela.

Glede sumničenja o protidržavnosti našega naroda je tov. Fok dejal:

„Dovolj je v Jugoslaviji drugorodcev, ki jih nihče ne sumniči nacionalnih in protidržavnih stremiljenj. Ti drugorodci uživajo v Jugoslaviji popoln mir in pravo. Nihče jih ne preganja, nihče jih ne zapira, mirno se lahko posvečajo svojim poslom in malo ali nič narodnega davka ne nosijo. — Da bi pa slovenski človek ne imel v lastni zemlji iste pravice kot ti drugorodci, naj si bodo Nemci ali Madžari, Lahji ali Albanci ali karkoli, to bi bilo preveč žalostno — slovenski človek, ki nosi direktno ali indirektno različna nacionalna bremena, ki jih daje čisto s težavo za svoje narodne institucije! Da bi bil ta človek na ljubo gotovim klikam preganjan, tujec pa bi se smejal v pest naši lastni gluposti in izrabljaj ta bratomorni boj, — to morate, borci, preprečiti v bodočnosti za vsako ceno in v to pomozi Bog!“

Našemu kralju, naši dinastiji, naši ljubi Jugoslaviji pa veljaj javna, do nebesnega svoda goreča prisega večne zvestobe.“

Čeprav je bilo med govorom tov. Foka začelo deževati in se je ves trg na gosto pokrival z dežniki, so borci — samo po sebi — vztrajali na svojih mestih, to pa še zlasti zato, ker so hoteli slišati priljubljenega tov. Staneta Vidmarja, ki je burno aklamiran stopil na govorniški oder.

„Tovariši,“ je pričel Vidmar, „ne veste, kaj bi se zgodilo, če bi zdajle prišel sem na to zborovanje eden tistih generalov brez vojske, ki kuhajo v Ljubljani najbolj strupene pline za vojsko proti borcem. Naenkrat bi postali ti soči od vas duhovi, nevidni duhovi in grozni generalček bi vas videl natanko samo 235. Pa to je še visoka številka. Pa bi se vrnil v Ljubljano, sklical tam svojo ogromno armado, ki bi napolnila skoraj vso sobo in bi razodel svojim najetim vernikom, da je naš pokret popolnoma propadel, ker ljudje ne prihajajo na naše zборе, da govorimo praznemu prostoru in gluhim stenam. Vi mislite, da je to šala, pa je bridka resnica. Morda še celo mislite, da ste poštene ljudje, morda si še celo domisljate, da ste državljani, na vsezadnje celo trdite, da ste polnopravni državljani? Oho, ne boš kaše pihal! Generalčki brez vojske že dobro vedo, kakšna svojat se zbira na teh naših taborih. Sami punktaši ste, prekucuhi, avstrijanci, separatisti, komunisti, boljševiki, črni klerikanci, sami nevarni protidržavni elementi — skratka, pekel je izbruhnil vso svojo grozno vojsko. Ja, le smejte se, le. Kaj mislite, da je res, da ste malo prej prirejali takšne navdušene ovacije kralju in Jugoslaviji? Nič ni res. V poročilu, ki ga piše tamle kje skriti njihov škribont, ni o tem ne duha ne sluha. Ravno zdajle se mu je prav gotovo svinčnik zlomil. Pa se je že večkrat svinčnik zlomil, kadar bi imeli ti ljudje poročati o resničnem razpoloženju, sploh, kadar bi morali poročati resnico. Toda potvarjanje resnice gre pač en čas, kmalu pa sledi razodetje in razočarani pisci in denuncijanti spoznajo običajno prepozno, da se ne lomijo samo svinčniki, marveč, da se prično včasih lomiti tudi palice in šibe, ki pišejo bridko resnico na zadnjo plat takega malopridneža. Zato jih moramo prav po očetovsko posvariti, naj pazijo na svinčnike, da se ne bodo lomili ob nepravem času, kajti šibe smo že vložili v jesih, da se dobro namočijo.“

Tovariši! Mimo ene stvari ne morem, ker bi se sicer lahko napačno tolmačila. V mislih imam današnji napad name v tistem mračnem dnevniku, ki je povzročil že toliko nesreče našemu narodu. Vsaka denunciacija je podlost, najpodlejša pa je gotovo davčna denunciacija. In čisto naravno, da so se v pomanjkanju drugih možnosti poslužile te veličine proti meni tega najnižjega sredstva. No, tovariši nekaj besed o mojem obdavčenju, da ne bo slepomišnja.

Tovariši! Vse moje življenje in vse moje poslovanje je odprta knjiga, v kateri nimam kaj skrivati in prikrivati. Moje davčne zadeve, tovariši, so čiste. Lanska odmera je sledila na podlagi uradne ugotovitve, po izvršeni uradni reviziji mojega poslovanja in mojih poslovnih knjig. Na žalost tudi uradni pregled ni mogel izbrisati škode, ki je nastala radi zastoja v in težkih izgub, ki jih je prinesla s seboj kriza v našem gospodarstvu. Nastala pa je izguba tudi zato, ker nisem tako kot marsikdo drugi ob izbruhu krize vrgel puške v koruzo in ustavil obratovanje. Imam dovolj vesti, da sem mislil pri tem na svoje sodelavce, na svoje nameščence, in da sem vzdržal, čeprav je šlo to na račun mojega premoženja. Tako izgleda torej ta stran medalje.

Glede avtomobila pa, tovariši, je sicer otročje govoriti, toda še to lahko povem, da sem ta avto kupil za svoj denar, ki sem ga prislužil s poštenim delom v boljših letih. Rabim pa ta avto za svoja poslovna pota in za svojo družino, ker stanujem 5 kilometrov izven mesta. Ne rabim ga pa za luksuz in tako dalje, za kar avtomobil služi raznim drugim ljudem.

Namen teh napadov je, vzbuditi v narodu sum, predvsem pa ubiti pogum in voljo tistim, ki so določeni, da gredo v prvih vrstah borcev.

Toda, tovariši, mi nismo iz takega testa, in kakor vsi borci, tako tudi Stane Vidmar

nikdar ni bil in ne bo plašljivec in figar.

Tovariši! V našem ponosnem Kranju se je bohotno razvila industrija, predvsem tuja industrija. O poglavju tuje industrije sem že v početku, na prvih naših zborih obširno govoril, dovolj jasno sem povedal naše stališče glede vseh vprašanj, ki so v zvezi s tem. Morda so se udajali prijetnim sanjam in upali, da smo pač povedali vse to, da pa se bo pozabilo v kratkem in bo lahko ostalo vse pri starem. Toda gospoda se kruto moti. Kar smo povedali enkrat, to je zapisano v našem programu, v našem delovnem programu, pa moram zato nujno opozoriti gospodo, da je stvar več kot resna in so posledice omalovaževanja naših zahtev lahko zanje katastrofalne. Smo vojaki, ki ne govore in ne zahtevajo desetkrat. Kdor ne uboga pravočasno, bo lokal prekasno.

Če hočejo tuja podjetja uživati našo gostoljubnost, zahtevamo od njih, da spoštujejo v vsakem oziru naš narod in njegove pravice. Zahtevamo, da zamenjajo vse tuje nameščence in strokovnjake naši ljudje, zahtevamo, da nam vodilni ljudje nudijo prav vse garancije, da bodo v polni meri varovani interesi države, in sicer tako finančni, kakor narodno obrambni interesi, zahtevamo, da udeleževanje tujih podjetij ne gre v nobenem oziru na račun ali škodo našega narodnega gospodarstva. Če so kje v upravitvah teh podjetij tudi naši narodni ljudje, zahtevamo od njih, da zastavijo ves svoj upliv za to, da se naše zahteve brez odlaganja izpolnijo, ker bodo sicer nosili soodgovornost za grehe in bodo sokrivi posledic, ki bodo zadele podjetja. Sploh zahtevamo od naših ljudi, da so povsod, kjerkoli so, celji možje, da so povsod ponosni in odločni Slovence, ne pa morda slampati možje, ki bi imeli maskirati izkoriščanje tujcev in prikrivati škodo, ki se na ta način godi našemu narodu.

V interesu tujih podjetij pa je, da brezpozorno uboga naše ljudi in izpolnijo vse te upravičene zahteve prav hitro, kajti mi smo trdno odločeni, izvesti svoj program do konca in prepričati prav vsakogar, da hočemo biti in bomo Slovenci na svoji zemlji svoji gospodje. No, tovariši, če pa že govorimo o tujih nameščencih, ne smemo biti krivični in zahtevati remedure v tem oziru le od tujih podjetij. Veliko odločnejše zahtevamo spoštovanja teh zahtev od podjetij, ki so last naših ljudi. Že vemo, da jih je malo, vendar so, in pred vsem imate menda tu v Kranju podjetja, pri katerih so lastniki resnični slavnati možje, torej ljudje, ki samo za oblast in javnost postojé kot lastniki, v resnici je pa podjetje stoprocentno tuje. To, tovariši, je pa hujša zadeva. Kjer bomo dosegli tak slučaj, ga bomo pač tako brezobzirno razkrinkali in ožigosali, da bo takim slavnatim možem pošla sapa in bodo napitnine, ki jih prejemale za svoje izdajalske službe s podjetjem vred usahnile. Za takšne službe se običajno poišče kakega patent-patriota in ultra-nacionalista, ki potem še bolj glasno razlaga nacionalni evangelij in prevpije vse poštene rodoljube. Takim tičem bo treba pogledati na prste in udariti po prstih, da bodo odleteli. Značilno je za taka podjetja, da imajo

Tov. Ham Karol,
agilni organizator našega gibanja.

še vse drugačno razmerje v pogledu števila tujih nameščencev, kakor ona podjetja, ki se ne skrivajo za slavnatimi možmi. Zato bomo v ta podjetja posebno močno posvetili, kajti v svojem laži-patriotizmu sami ne vidijo, da niso še izmenjali tujcev za domačine, v svoji lakajski uslužnosti molijo le vedno roko za napitino in si niti ne upajo drezati v take zadeve. — Upam, da sem tako, kakor vedno, dovolj jasno in brez ovinkov povedal, kako gledamo na to stvar, pa sem prepričan, da me je gospoda razumela. Naj ne čakajo ponovitve teh besed, kajti nam so dejanja bolj pri srcu kot besede, pa bomo odgovorili z dejanji. Zato

naj ne pozabijo na globoko modrost našega slovenskega pregovora, ki pravi, „da je po toči prepozno zvoniči“.

Nato je tov. Vidmar podal obširno in nič olepšano sliko anarhije v našem domačem javnem življenju. Ko je razmotrival o vzrokih te anarhije, je dejal tole:

„Zadnjič enkrat sem bral zelo poučno zgodbo. V Švici se zbirajo vedno tuji iz vseh dežel sveta, ker je Švica pač dežela tujkega prometa. Slučaj je nanesel, da je bila nekje zbrana zelo pisana družba, ljudje iz vseh mogočih držav sveta. Pogovor se je sukal okrog razmer v posameznih državah. Kar po vrsti so vsi slikali domače razmere kot obupne, nevzdržne, govorili so o grozni korupciji, brezpravnosti v svojih državah. Anglež, ki je vse to poslušal, vpraša končno: „Zakaj pa ne napravite reda, kar vas je poštenjakov, če je tako slabo gospodarstvo, če je tak nered in anarhija?“ A mu odgovarjajo, „to je lahko reči, ampak pri nas so se polastili oblasti drzni tolovaji in sleparji, pa ni mogoče nič storiti.“ Anglež pa le maje z glavo in ne more prav razumeti. Za to ga vsi v en glas vprašajo: „Kaj je pri vas drugače?“ „Seveda je, pri nas vlada red, poštenost in pravičnost.“ „Čudno, čudno!“ Pa ga vprašajo dalje: „Kaj pri vas torej ni tolovažev in sleparjev?“ Anglež se nasmehne in pravi: „O, prijatelji, so, so, tudi pri nas imamo tolovaže in sleparje. Razlika je le ta, da so pri nas poštenjaki vsaj toliko korajžni kakor tolovaji in sleparji.“

Tovariši! To je dober nauk, kajti resnično je, da so bili tudi pri nas tolovaji in sleparji vedno bolj korajžni kakor poštenjaki, pa smo zato tako daleč prišli. Zato pa kličemo in zovemo, dvigamo pogum, da bodo poštenjaki vendar enkrat bolj korajžni kot sleparji. Potem bo zavladal kmalu red, pravica in poštenje. Pa pustimo to poglavje, to žalostno, črno poglavje in se pogovorimo še malo o drugih stvarih, o gospodarskih vprašanjih.

Preje sem dejal, da je po zaslugi naših generalčkov brez vojske, zavlada v javnem življenju prava anarhija.

Če je pa v političnem življenju anarhija in če se vse izživlja ravno v politiki, je jasno, da v takih razmerah tudi v gospodarskem življenju ni zdravja in moči, da gre tudi v gospodarstvu vse narobe in navskriž.

Kajti kakor je pogubna anarhija v političnem življenju, tako ima lahko nedogledne, strahotne posledice anarhija v gospodarstvu. Doba gospodarskega liberalizma se je izpreverila v dobo gospodarske anarhije, ki je spravila vse svetovno gospodarstvo v nered in izzvala katastrofalne posledice v gospodarstvu vseh držav.

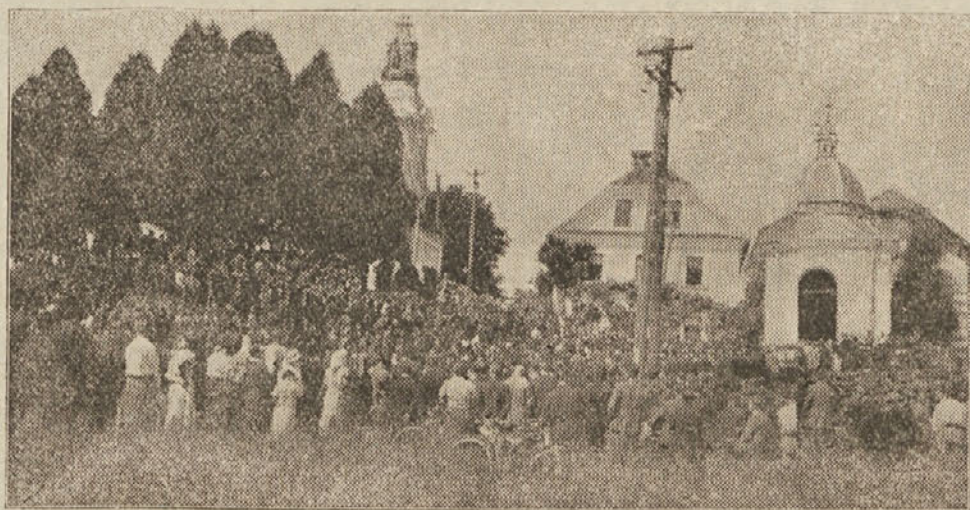
Za vsako bolezen pa se iščejo zdravila in tako tudi za krizo, ki jo je izzvala gospodarska anarhija. In za nered je najboljšo zdravilo red. Za brezglavo in neusmerjeno blodenje je najboljšo zdravilo točen, jasn in dobro premišljen načrt. Utrditi je treba smernice vsemu gospodarskemu udejstvovanju, izdelati je treba gospodarski načrt za daljšo dobo, da ne bomo tavalj v večni megli na robu propada. Krpanje in mašenje lukenj je zapravljjanje, ki ne prinaša nobene koristi in le podaljšuje bolezen. Treba je radikalnih sredstev, treba je velikopoteznih reform in načrtov. Teh pa ne bodo izdelali zagrizeni politiki, marveč le nepristranski strokovnjaki in gospodarji, ki naj se zbero v strokovnem zastopstvu. Kruha in dela se hoče narodu, ne pa politike. Zato je tudi naša zahteva, da zapenja politike stanovsko zastopstvo, ki bo zmožno preurediti gospodarstvo in ga postaviti na nove, zdrave in solidne temelje. Stanovsko zastopstvo bi izdelalo smernice za vse naše gospodarstvo, dalo bi nam lahko velik in pameten gospodarski načrt za daljšo dobo let, načrt ki bi se moral postopoma in dosledno izvrševati. Gospodarijenje kakor je pa danes, je zapravljjanje, ker brkljamo tukaj malo, tam malo za silo, zato da bomo jutri isto zopet podirali, ker nismo mislili za en dan naprej.

Po vsem svetu se vršijo vsi mogoči poizkusi, vstajajo vse mogoči načrti in reforme, beremo o velikanskih petletkah, štiriletkah itd., skratka vsepovod se spreminja iz dneva v dan. Vse to je politične organizacije držav. Vse to vodi do spoznanja, da je doba gospodarskega liberalizma končana, da je rešitev mogoča le v temeljiti spremembi, v popolni preobnovi. Ko pa mi zahtevamo tudi pri nas najdalekosežnejši izpremembo in preureditev gospodarstva in politične organizacije države na novih temeljih, po novih pravičnejših načelih, so pa gotovi ljudje od ogorenja kar glave izgubili. In vendar so pri nas radikalne reforme morda bolj potrebne kot kje drugod. Morali bi biti brez srca, morali bi biti zakrknjeni brez vesti, če bi se ne dvignili, ko gledamo, kako propada vse naše gospodarstvo, kako propada naš človek vseh stanov in poklicev. Korak za korakom se bližamo trenutku, ko bomo morali ugotoviti, da smo v resnici

samo še berači, ko bo prevladala na celi črti beda in pomanjkanje. Nad tem bo ostalo le nekaj po večini tujih bogatinov in pa kakšen verižnik z ljudskimi in državnimi interesi. Kedar, tovariši, je bil naš kmet tako na koncu, da ni imel niti za sol, niti za vžigalnice več? Kedar smo videli našega kmeta shujšanega in oslabljenega radi resničnega stradanja? Kdaj so hodili naši pridni in pošteti delavci prosit od hiše do hiše za kos kruha?

Kedar je bil naš državni in privatni uradnik tako zadolžen, da nima skoro nikakega upanja, da se kedaj izvleče iz te zagate? Celo tako daleč smo, da veliko naše mladine strada, in to v letih, ko je mladina najbolj potrebna nege in hrane. Posledica tega stradanja so jetika in druge bolezni. Ko vse to človek gleda, pa se mora vprašati: Ali je vse to trpljenje ljudstva res potrebno, ali res ni mogoče, da bi bilo drugače? Ali res ni kruha, ni sredstev za odpravo vse te bede?

Komaj si človek zastavi to vprašanje, pa vstanejo pred njim druge slike. Vidim v Ljubljani obilnega človeka, ki nima nobenega podjetja, nobene službe in nameščenja, pa vendar prejema mesečno okrog 90.000 dinarjev. Vidimo ravnatelje, ki prejema sto in sto tisoče plače, da celo milijonske plače letno, med tem ko družine delavcev istega podjetja stradajo in propadajo; bremem o dividendah in deležih, ki jih izplačujejo velika podjetja svojim delničarjem za nič dela, med tem ko odpuščajo in mečejo na cesto uboge delavce. Vidim ogromne zaloge žita, ki zastoj čakajo inozemskih odjemalcev, vidim velike črede goveda, ki jim

Prizor z domžalskega zbora na binkoštno nedeljo, dne 20. maja t. l.

je tuji trg zaprt, vidim preobilico življenjskih potrebščin, pa vendar vkljub temu stradanje, beda, pomanjkanje. Zakaj tovariši? Ali je to res potrebno? Ali je to res prav in pošteno? Prav gotovo ne! Tovariši! Naša zemlja je tako lepa, tako rodovitna, tako bogata na vseh prirodnih darovih, da bi bila lahko obljubljena dežela, kjer bi se cedilo mleko in med, če bi bili mi vsi dovolj pametni, ter če bi znali in hoteli pametno in pošteno gospodariti.

Tovariši! Mi, hvala Bogu, nismo v tako težkem položaju, kakor so bile in so druge države, kajti pri nas v resnici ni potreba, da bi kdo stradal, pri nas je potreben le red, poštenost in pravičnost. Potreben je nov red, socialno pravičnejši in poštenjši, ki bo omogočil pravilno razdelitev dobrin, pa ne bo treba nikomur več stradati. Mi smo torej pri nas v mnogo ugodnejšem položaju kakor drugod, radi tega tudi reformator pri nas ne bo imel takšnih težav, kakor jih je imel in jih imajo drugod. Toda razmere so pri nas že tako dozorele, da je pač skrajni čas, da se preseka ta gordijski vozel in z vso energijo prične z zgradbo novega družabnega in gospodarskega reda in nove organizacije državnega ustroja.

Če motrimo naše domače gospodarske razmere, moramo priznati, da ni ravno vsega kriva svetovna kriza, da smo marsičesa krivi tudi mi sami. Čutimo, kako nas boli in tlačijo marsikaj, pa vendar ne storimo prav nič in čakamo, da bodo vse storili drugi za nas. Takšno upanje je ne samo neopravičeno in prazno, takšno upanje je otročje. Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal. Ta pregovor drži bolj kot kedaj. In zato je potreba, da si izprašamo vest, potreba je, da se otresemo vseh predsodkov, potrebno je, da gremo vase in uvidimo, da zahteva nova doba ne samo novih ljudi, ampak tudi novih pogledov, prostih vseh predsodkov, da je treba torej odvreči vse dosedanje nesmiselne strankarske interese in iti složno na delo za združenje vseh narodnih gospodarskih sil, brez ozira na prejšnjo barvo in strankarsko pripadnost. Zavedajmo se, da bomo zmogli velike stvari le, če združimo vse svoje sile in zberemo vsa svoja sredstva. Mi nimamo velikih kapitalistov, zato so večje stvari mo-

goče le s koncentracijo, z zbiranjem malih sredstev. Je pa to tudi važno. Na ta način udarimo temelj bodočemu blagostanju, da bodo široke plasti naroda udeležene pri velikih naših podjetjih, da bodo tako največja podjetja last naroda, to je širokih narodnih plasti, ne pa majhne skupinice kapitalistov, povrh vsega še tujih kapitalistov. Danes je še morda precej takih nevernih Tomažev, ki majejo z glavo in pravijo, da so to pesmi bodočnosti. Jutri bodo tudi ti že uvideli, da so zaostali za časom in da gre čas preko njih, kajti strankarski predsodki padajo in najpreje padejo in morajo pasti ravno v gospodarstvu. Če hočemo sebi gospodarskega ozdravljenja, če hočemo narodu zagotoviti gospodarsko veljavo in bodočnost, pojdimo energično in složno na delo. Naši mladi gospodarji ne bodo že več razumeli nesmiselnega deljenja in medsebojnih borb in se bodo smejali naši kratkovidnosti.

Smejali se nam bodo, ker smo se vsa ta dolga leta pravdali med seboj za oslovo senco in navijali staro razširano lajno o liberalcih in klerikalcih. Narodni pregovor pa pravi, da kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima. In če kje, je pri nas bilo tako, to čutimo najbolje pri davčni politiki in davčni praksi. Bodimo zato že enkrat pametni, nehajmo s to staro lajno o klerikalcih in liberalcih, strnimo in združimo vse, kar je poštenega, pa zgrabimo energično za delo. Če bomo pametni in uvidevni, pa pošteti in prosti vseh predsodkov, se bodo gotovo izpolnile besede našega velikega pesnika Franceta Prešerna, da „vremena

borb se potaplja, bo kmalu izginila v megleni pozabljenosti, nova zora vstaja in kmalu bo zopet naš narod veselo prepeval svoje divne narodne pesmi v zadovoljstvu, svobodi in veselju do življenja in dela.

Zato tovariši! kvišku srca, pokonci glave. Dan zmage je morda bližje kakor mislimo. Stisnimo vrste, izpopolnimo organizacije, bodimo budni, vestni in točni. Bodimo vsi do skrajnosti požrtvovalni in nesebični, bodimo disciplinirani do skrajnosti, zaupajmo drug drugemu, pa bomo doživljali še čudeže.

Gora se je že odprla, kralj Matjaž je že izvlekel svoj meč iz nožnice. Njegova vojska se je prebudila in koraka v boj z dednim sovražnikom našega rodu, v boj z neslogo, z zavistjo in maledušnostjo.

Kakor povodenj se razliva ta vojska po naši deželi. Vse preplavlja in poplavlja. Kmalu bo zalila še zadnje vršičke, ki mole iz vode in katerih se oklepajo zadnji preostanki nekdanjih strahovalcev Slovenije. Njih obupni klici na pomoč pa že tudi ugašajo in kmalu bo povodenj zalila in izravnala vse.

Slovensko ljudstvo bo kmalu združeno v eno samo, mogočno in nezlomljivo falango. Čuvajte, tovariši, to enotnost, branite to enotnost in slogo ter izženite iz svoje srede vsakogar, ki bi skušal netiti razdor in morda za judežve groše poizkušal razbiti Vaše vrste. Sloga jači, nesloga tlači. Nas čakajo velike in težke naloge, katerim bomo kos le, če bomo složni, močni in odločni. Slovenci imamo v Jugoslaviji ogromno nalogo, ogromne dolžnosti. Mi moramo prevzeti nase zgodovinsko odgovornost za preporod države, mi moramo in hočemo korakati na čelu nove prerajene in pomlajene Jugoslavije. Takšna je naša prava zgodovinska naloga, kateri so se sicer izneverili preslabotni naši politiki, katero pa sprejema nase naš narod s ponosom in navdušenjem. In naš narod je močan, je vztrajen, odločen, je junaški, pa bo to svojo zgodovinsko nalogo tudi izvršil.

Zato, tovariši, naprej, neustrašeno naprej, preko vseh ovir in zaprek, do končne, popolne zmage. Borci v zbor! Borci na delo!

Za tov. Vidmarjem, čigar govor je kljub dežju neprestano prekinjalo glasno odobravanje ljudstva, je stopil na oder tov. Marinko, ki se je radi slabega vremena omejil poleg kratkega nagovora na naslednjo izjavo:

Kakor pred letom dni v početku našega gibanja, tako še tudi danes, ko se že ves narod zgrinja v njem, vidimo in slišimo, da se nam hoče vsiliti strankarski značaj.

Zato moramo ponovno odločno poudariti, da s strankarstvom nimamo in nečemo imeti nič skupnega. Ne gledamo strank, še manj njihov politikov. Nismo za nje, nismo proti njim — gremo mimo in preko njih.

Hočemo in stremimo za tem, da v vsem narodu v neugasnem ognju vzplamti zavest in se razvname prepričanje, da so njegov edini spas — Bog, kralj in Jugoslavija! In da se mora vse ljudstvo brez kakršnekoli razlike združiti in strniti v nepokolebljivi udanosti in zvestobi in v brezpogojni poslušnosti okrog svojega modrega kralja, da ga silen, močen in nepremagljiv popelje v slavo in srečno bodočnost. Hočemo združitev vseh živih narodovih sil v nerazdružljivo enoto in njih podreditev kraljevi volji po geslu: Vsi za enega — eden za vse!

Zato prosimo vse stranke in strankarje, da nas kot strankarji paste pri miru tako z vabami in polhvalami, kakor z grožnjami in zabavljanjem, kajti zastoj je njihov trud, da bi nas spravili v strankarski metež. Mi tudi nečemo postati stranka pod vodstvom političnih voditeljev — mi smo vsenarodno gibanje, ki se podreja samo vodstvu monarha. Kot taki se tudi ne bojimo čiste, skrbne in močne roke, ki pa mora biti popolnoma nepristranska, poštena in pravična, pa tudi uvidevna, razumljiva in modra. — Gospodarsko zmedo treba nadomestiti z načrtnim gospodarstvom, razvnan družbo urediti v stanovsko — vse to ob vestnem čuvanju svobode vesti in nedotakljivosti posameznika, družine in doma.

Po govoru tov. Marinka, je predsednik zaključil zbor. Mnogi, ki je poslušal govor ne samo sredi trga, marveč tudi ob treh zvočnikih, ki so bili prav srečno razmeščeni, tako da se glasovi niso sklanj se je začela razhajati v najlepši medob Zaigrane so godbe in čete so v strnjenem koraku odšle vsaka v svojo enoto. Zvočniki so bili v dobri veri kljub težkim časom še zmerom živili naših vrlih Gorenjcev. Naši gorenjski bataljoni bodo, sodeč po nedvignjenosti in disciplini, dali mnogo izbrančev četi in dosegli, to je: novi, lepsi, boljši in večji Jugoslaviji.

Zbor v Konjicah.

V nedeljo, dne 27. maja 1934, se je vršil v Konjicah javni zbor borcev Jugoslavije, sklican od osrednjega odbora „Boja“ v Ljubljani. Ta zbor se je razvil v velikaško manifestacijo vsega prebivalstva konjiškega sreza za idejne cilje „Boja“, za zvestobo in ljubezen do našega prevzvišenega kralja, do domovine Jugoslavije in do našega naroda. Bil je elementaren izraz pravih čustev našega kmečkega in delavnega ljudstva za načela poštenosti, pravice, reda in socijalne pravičnosti.

Tako velikega in v vsem svojem poteku uspelega shoda Konjice že leta in leta niso doživele. Zdelo se je, kot bi se nebo in zemlja postavila proti borcem, ker je ves prejšnji dan deževalo. Stavile so se nam nasproti ovire in intrige vseh mogočih činiteljev, da bi preprečile to ljudsko manifestacijo državne zvestobe. Vse ni nič pomagalo. Nezlomljiva volja borcev je premagala vse težave, odstranila vse ovire in s tem dokazala, da je postala vredna bojna četa v jekleni organizaciji „Boja“.

Zbor se je vršil na obsežnem prostoru poleg župne cerkve v Konjicah, kjer je bil po-

javko našemu najvišjemu poveljniku Nj. Veličanstvu kralju:

Njegovemu Veličanstvu
kralju Aleksandru,

Beograd.

Zbor bojevnikov, zbran v Konjicah dne 27. maja 1934 izraža najvišjemu Brcu, Vašemu Veličanstvu kralju, svoje neomajno zupanje in zvestobo.

Pri tej priliki je došlo do urnobesnih vzklikov in manifestacij za kralja, kraljevski dom in Jugoslavijo.

Kot prvi govornik osrednjega odbora v Ljubljani nastopi tovariš Matičič, II. podpredsednik „Boja“ v Ljubljani. Pojasnjuje program „Boja“, ki hoče združiti vse delovne sloje našega naroda v bratsko mogočno organizacijo, za svobodo in dobrobit vseh državljanov, zlasti vseh Slovencev, Srbov in Hrvatov po načelih pravičnosti, poštenosti in bratske slege. Poudarja našo voljo, da priznavamo vsem tuje-rodnim državljanom iste državljanske pravice kot jih uživamo mi sami, toda pod pogojem

dinjenju so pa legle temne sence na našo domovino, katerih v svojem prvem navdušenju nismo niti opazili. Prišli so na površje takozvani narodni voditelji, postali so skoraj neopazni naši gospodarji, začelo se je blazno vladanje strank, ki so bile skozi 10 let naš krvo-ses. Sovražni tujec pa je škodoželjno gledal preko naših mej, trgali košček za koščkom našega narodnega telesa in delal že oporoko čez našo narodno državo. V teh nevarnih časih je nastopil naš junaški, odločni in modri vladar (viharni klici), z odločno potezo presekal gordijski voz političnih strankarskih spletk in zmešnjav ter s šestojanuarskim manifestom položil nov temelj našemu državnemu življenju. S tem manifestom je ustanovljeno pravo bratstvo vseh jugoslovanskih državljanov, izvrševanje tega manifesta po duhu in resnici je tudi naš program, to so naše punk-tacije. Žalibog pa so se kljub vsem dobrim namenom kraljevim polastili našega javnega življenja zopet strankariji, ki otežujejo pravo izvrševanje tega manifesta in delajo zopet priti-je med državljanji. Zato smo nastopili borci, da izvojemo zmago tem idejam in bomo tudi zmagali, pa če je treba borbe na življenje in smrt. Mi smo smrti vajeni, ne bojimo se njenega koščenega obraza. Od tega boja ne

vani. Izjavljamo vsem tem intrigantom, denuncijantom in protivnikom, da se bomo borili proti njim do skrajnosti in jim napovedujemo — boj!

Kot tretji govornik nastopi, od vsega početka burno pozdravljen, naš preizkušeni borec tovariš Fabjančič. Prečita važne odlomke pravih, zlasti člen 3. in 5. ter poudari, da so ta pravila potrjena od kralja. banske uprave v Ljubljani in se po vseh obstoječih zakonih smejo izvajati in se tudi bodo izvajala. Z nami borci zboruje vse slovensko ljudstvo. Mi smo izvrševalci volje našega ljudstva. Mi smo nepolitična in nadstrankarska organizacija. Ker nas nasprotniki napadajo, se moramo tudi braniti, to pa ni napadanje, ampak silobran. Nas vodi samo ljubezen do ljudstva in države. Mi ne bomo prej mirovali, dokler ne ustanovimo v našem narodu vsaj 700 krajevnih organizacij. Naše gibanje mora zmagati. Jaz, ki mi očitajo, da sem brezverec in nisem nikdar bil klerikalec, poudarjam, da spoštujem in branim našega ljudstva vero, cerkev in duhovščino, ker je to bistveni del in bistveno svojstvo našega naroda. Meni se je že dostikrat grozilo, da mi bo glava odsekana, zato sem prišel v Konjice, da se mi tukaj odseka. Ni pa šla moja glava, odletele so pa že marsikatero druge. Pa če bi tudi pala moja glava, nič ne dé, žrtve za pošteno stvar v borbi so neizogibne. Vzglede nam mora biti srbski junak Miloš Obilić, ki je šel v sovražni turški tabor in ubil sultana Murata, čeprav je pri tem zgubil svoje življenje. S tem je dokazal vsem svojim obrekovalcem in zavistnežem svojo požrtvovalnost. Krivičniki se zbirajo skupaj, zato se morajo zbirati tudi pravičniki. In jaz vem, da bo pravičnikov več kot pa krivičnikov. Mi se naslanjamo na kmečki narod, ki je v ogromni večini v državi. Zato zahtevamo pravično rešitev agrarnih vprašanj in zato zahtevamo kmečko zbornico. Današnje anarhije v produkciji in razdelitvi dobrin mora biti konec. Ko govornik obračuna na odločen in temeljit način še s svojimi protivniki v Konjicah, izjavi, da je naš program kralj in narod, Bog in naša volja. Mi smo stroj pravice. Ubiti nas ne morejo, ker smo vojaki, ki se ne bojimo smrti. Kot smo nekdanj v vojnih pohodih korakali v prvih vrstah proti sovragu, tako gremo tudi danes prvi odločno proti vsem zatiralcem in izkoriščevalcem našega naroda v boj!

Ogromno odobravanje sledi govornikovim besedam. Predlaga na koncu še pozdravni brzojav našemu prvemu predstavniku kraljeve oblasti v naši banovini, vojnemu dobrovoljcu gospodu banu dr. Drago Marušiću. Sledi vihar odobravanja in vzklikov našemu banu! Ko nato odigra godba še narodno himno, ki jo vsi poslušajo stoje in odkritih glav, zaključijo predse-dujoči tovariš dr. Fran Macarol uspešno zborovanje s pozivom, da kot borci in vojaki tudi pri razhodu obdrže strog red in disciplino.

Razhod zbranega naroda se je nato izvršil v najlepšem redu in ni imela varnostna oblast nikakega povoda za kakršne koli intervencije. Discipliniranost, samozavest in državotvornost konjiškega sreza se je tako na najlepši način dokumentirala.

Toplice na Dolenjskem.

Čmerikavo jutro. Nič dobrega ne obeta-joče nebo. Ura kaže pet minut do dežja. Pa vendar vidimo tu kolesarje iz Črmošnjic, iz Podturna, Straže, Novega mesta itd. Skupina fantov iz Uršnih sel je prišla peš, z zastavo nošo na konju. Tudi vozove vidimo od tam in od drugod. Ostalo ljudstvo prihaja peš od vseh strani.

Maša je končana. Može in fantje se vsur-jejo iz cerkve in se priključijo zunaj čakajo-čim. Tudi posamezne žene in dekleta, ki pri-hajajo od maše, ostanejo.

Obliki prete, borci pa stoje. Kakih 700 jih bo. Predsednik pripravljalnega odbora kra-jevnje organizacije „Boja“ v Toplicah, tov. Žvan otvori zbor kmalu po sedmi uri. Pred-laga vdanostno brzojavko našemu vrhovnemu komandantu Njegovemu Veličanstvu Kralju. Z navdušenjem sprejeto.

Potem daje besedo predsedniku krajevnje organizacije v Novem mestu tov. dr. Grosu, ki med drugim z obžalovanjem ugotavlja, da vsa naša, celi državi koristna stremjenja po go-spodarski obnovi in naše nadstrankarstvo, ki je s tem v zvezi, ne dajo miru ljudem, ki mi-slijo, da so se v oblastjo in vsemi dobrinami oženili. So to večinoma ljudje, nekdanji ju-naki zaledja, komandanti vojnih dobav in aprovizacije zaledja. Ti ljudje, ki so sami no-sili avstrijske uniforme — ampak v zaledju — denuncirajo v Beogradu kot avstrijskante nas-bojevnike, katere so vtknili v avstrijske uni-forme pač zato, ker smo kot avstrijski dr-žavljanji morali nositi take uniforme, če nismo

Delni pogled na morje zborovalcev v Konjicah.

stavljen oltar na prostem za službo božjo in pa govorniški oder, okusno prirejen in okrašen s kraljevo sliko in z znaki „Boja“. Nebo se nas je usmili, ko je videlo prihajati neštete množice ljudstva na zbor, in ostalo je vedro ves čas službe božje in zborovanja. Nekoliko pred 10. uro so prikorakale strnjene kolone jezdec-ov, kolesarjev in pešcev v strmnem redu z godbo iz Trnovelj na čelu na zborovalni prostor. Prišli so sinovi zelenega Pohorja, ponosni, trdi in nezlomljivi kot granit, na katerem stoje njih lepi domovi, živahni prebivalci vinskih goric od Škalec pa do Prihove in Slov. Bistrice, številno ljudstvo iz cele Dravinjske doline, pa tudi delegacija iz Poljčan, Bistrice, Nove cerkve, zlasti pa številna četa preizkušenih borcev iz Celja in iz dalnjih Trbovelj z. g. Ratejem na čelu. Prišli so z državnimi zastavami v rok-ah, z banderi „Boja“, mnogo pozornosti je zbujala tudi kmečka godba iz Žreč. Po zmerni cenitvi je znašala udeležba gotovo 3.500 ljudi, po veliki večini bivših vojakov. Če bi bile vre-menske prilike ugodnejše, bi bilo gotovo še 2000 ljudi več. Zanimanje za „Boj“ je v celem okraju velikaško, ogromna večina naroda je v njegovem taboru.

Službo božjo je opravil bivši vojni kurat Bonač s pomenljivim, v srce segajočim govorom v spomin padlim vojakom našega rodu na vseh bojnih poljanah Evrope in v opomin živečim, da zidajmo na kosteh in krvi naših mrtvih to-varišev veliko in ponosno stavbo jugoslovanke države s pozitivnim delom za red, poštenost, pravičnost, za gospodarski in kulturni procvit.

Zborovanje je po službi božji otvoril pred-sednik pripravljalnega odbora tovariš dr. Fr. Macarol, pozdravil zbrane tovariše in držav-ljane, predstavil zborovalcem pripravljene go-vornike in pozval vse navzoče na strogo disci-plino in red. Prečital je nato sledečo brzo-

reciprocitete. Zahtevamo, da se da našim krv-nim bratom v Avstriji in drugod iste pravice in svoboščine kot jih uživajo Nemci in drugo-rodni državljanji pri nas. Nudimo svojim so-sedom spravo, zahtevamo samo to, kar je naše in za dosego tega namena gremo v boj.

Nadalje je poudarjal gospodarsko krizo, zlasti krizo v lesni industriji in trgovini, v ži-vinoreji in vinarstvu. Od teh gospodarskih panog živi tudi velika večina ljudstva v konji-skem okraju. Zato govornik zahteva nujno re-šitev in pomoč v teh gospodarskih nadlogah za našega kmeta in delavca. Svoja izvajanja pojasnjuje z drastičnimi primeri, ki vzbujajo veliko odobravanje našega kmečkega poslu-šalstva. Poudarja, da nam je treba pravega bratstva in veselja na naši vasi, da bo zopet donela vesela pesem pod vaško lipo, da bosta stebra naše države, naš kmet in delavec, zado-voljna in ponosna državljana. V ta namen so potrebni nujni gospodarski ukrepi. Naša zem-lja je dovolj bogata za vse. Naše ljudstvo hoče živeti, ne pa životariti in počasi hirati in umi-rati. Mi smo za resnično in pravo bratstvo z vsemi Jugoslovani. Bog, kralj, pravičnost in naša zemlja, ki jo iz vse duše ljubimo, je naš program. Ogromno odobravanje sledi govor-nikovim besedam.

Kot drugi govornik nastopi tov. Gradišnik iz Celja. S svojimi temperamentnimi in kre-menitimi izjavami užge vse poslušalce. Borci se borimo za pravico in poštenost. To je naša stara pravda. Prišli smo, da Vam vlijemo no-vega življenskega poguma v teh težkih časih. Hočemo vam pokazati, da je življenje že živ-ljenja vredno. Prišli smo domov iz vojnih viher in dimov, raztrgani, razcapani, sestra-dani, bolni in ranjeni, pa smo se jokali, ko smo videli podolgih letih zopet našo domovino, našo rodno zemljo. Takoj po narodnem uje-

odnehamo, zahtevamo novih ljudi, poštenih, ne-omadeževanih, sposobnih in delavnih za resni-čni dobrobit in pravičnost vsem državljanom. Stare strankarije pa bomo temeljito pokopali, da ne vstanejo nikdar več. Čustvo ljubezni do svojega rodu in svoje zemlje nam je vse-sano z maternim mlekom, mi ljubimo svoje do-move, svojega kralja in kralj ljubi vse svoje zveste in poštene Slovence. Resnična je be-seda, da je vsak dober Slovenec, Hrvat in Srb tudi dober Jugoslovan. Tisti, ki denuncira nas dobre in delavne Slovence, tisti je renegat.

Nadalje poudarja govornik versko čustvo-vanje našega naroda, ki ga mi borci odkrito-srčno spoštujemo in uvažujemo. Kakor so Srbi zvesti svojemu pravoslavju, kakor je njih duhovščina vedno v vseh stiskah in nadlogah delala in čutila s svojim ljudstvom, tako je pri nas Slovincih naša katoliška vera naša na-rodna vera. Poudarja velike zasluge naše na-rodne duhovščine v preteklih časih, njihovo delo je, da se je ohranila naša severna narodna meja.

Najnovejša spletk naših nasprotnikov ob-stoji v tem, da so začeli hvaliti nas dobro-voljce, nam priznavajo pravico javnega nasto-panja in udejstvovanja, ne pa bivšim avstrij-skim vojakom. To je seveda nova nesramnost teh ljudi, ki dobro vedo, da naši ljudje v bivši Avstriji sploh kaj drugega kot avstrijski vojaki biti niso mogli pod prisego in smrtno kaznijo. Tem večje priznanje jim gre, ker so z malimi izjemami morali poleg vojnih tegob prenašati še težko moralno krizo, ki jo po-vzroča prisiljena borba brata proti bratu na komando vsemogočnega tujca. Kakor so Srbi pod tujim robstvom morali biti turški vojaki in so vendarle ostali dobri Srbi, tako smo sloven-ski in hrvatski vojaki ostali v kljub tuji pesti in komandi dobri Slovinci, Hrvati in Jugoslo-

hoteli biti obešeni. Avstrijanci da smo, ker smo nosili avstrijske uniforme na fronti, ravno tako kot naši denuncijanti sami v — zaledju! To je cela razlika. Ti ljudje pa pozabljajo pri tem, da so nosili take uniforme tudi tisti naši fantje, ki so v Judenburgu in Radgoni padli pod streli avstrijske soldateske s klicem živela Jugoslavija na ustih. Po njihovem so torej bili tudi ti avstrijanci, pa tudi naši dobrovoljci, ki so prvotno tudi morali nositi avstrijske uniforme, dokler se jim ni posrečilo zamenjati jih s šajkačo onstran območja avstrijskih vešal.

Nato daje tov. Žvan besedo odposlancu Osrednjega izvršnega odbora „Boja“ v Ljubljani tov. Sturm, ki takoj s prvim stavkom svojega govora spravi v veselost zbrane zborovalce. Uvod njegovega govora prinašamo dobesedno:

Če se psu stopi na rep, zacvili. In po takem cviljenju mi borci tudi sodimo, da smo nekaterim salamensko stopili na rep.

Prav nobenega nismo imenovali, bičali smo vse nezdrave pojave v naši državi, pa, glej ga spaka, kar sami so se nekateri začeli javljati ter kričijo: Stopili ste nam na rep!

Z našega tabora v Toplicah na Dolenjskem.

Kar sami se javljajo. Ali ni to lepo od njih? Zakaj nas pa potem po časopisju pozivajo, da bi jih imenovali, da bi s prstom kazali nanje? Saj se vendar sami javljajo!

Pa našemu ljudstvu, da bi jih šele predstavljali? Mar jih naše ljudstvo ne pozna? Prebradko jih občuti na svoji lastni koži, pa da bi jih ne poznalo?

Komu so torej potrebna ta njihova častljiva imena? Mogoče pa onim, ki jih nosijo? Saj ti morajo vendar vedeti, da smo jim stopili na rep, ko pa to vendar sami zatrjujejo. Zakaj torej, da jim še mi to povemo?

Vse to me strašno spominja na Razkolnikva v Dostojevskega romanu „Zločin in kaznen“ in njegovega preiskovalnega sodnika Porfirija Petroviča.

Razkolnikov je ubil in oropal dve starki, pa se mu je pred preiskovalnim sodnikom strašno mudilo, da bi mu sodnik vendar že enkrat zalučal v obraz besedo „morilec“, da bi vsaj končno vedel, kaj sodnik prav za prav ve. Sodnik pa tega ni storil, ampak je čakal. In to čakanje je Razkolnikova spravljalo v obup. Silil je v sodnika, naj govori, dokler se ni pri tem čisto izblebel in izdal. Tedaj šele je spregovoril sodnik. Pa kaj mislite, tovariši, da sodnik ni imel prej korajže, da ga obtoži? Ali je pomanjkanje korajže bilo vzrok, da je molčal? Meni se vse nekako zdi, da je imel za to tehtnejših vzrokov.

Počakajte, Razkolnikovi! Porfirij Petrovič, ta poosebljena človeška vest, še čaka, da vas spravi popolnoma v obup, da se popolnoma razgoličite, da vam popolnoma strga krinko z obraza. Potem šele bodo spregovorili Porfirij Petrovič, potem šele bo prišel čas borcev Jugoslavije!

Nikar ne bodite nestrpni, še prehitro bo prišel ta čas. Potem pa se ne boste branili iz svobode, ampak iz mreže! Od tam nam boste vi dokazovali, odkod vam denar, ne pa mi vam, da ga imate. Od tam boste vi nam

dokazovali, zakaj ste delali krivice narodu, ne pa mi vam, da ste jih res delali. Vsa tista maloštevilna klika Razkolnikovih se bo medtem že sama prijavila, saj se že na veliko javlja na ves glas, tako, da ne bo treba prav nič iskati, kje je.

Tudi nas ne bo zmotil tat, ki kriči držite tatu, pa pravi, da sede tudi bojovníki v podjetjih tujih izkoriščevalnih podjetij. Če si naši bojovníki, pridobitniki z licenco ali strokovnjaki z diplomo, služijo s poštenim delom svoj vsakdanji kruh vsak v svoji stroki, v kateri je kvalificiran po svojih šolah, ne pa po mandatih in zvezah, potem imajo zato polno zakonsko pravico do dela.

Ali bi mogoče ona jara gospoda rajši videla vse borce kot brezposelno rajo, ki bi bila navezana na njihovo milost? S takimi bi se dalo seveda lažje pometati. Tako pa gre bolj nerodno. To gospoda tudi vedo in odtod njihova jeza na neodvisne bojovníške „boga-taše“.

Ko sem poslušal ves ta teden cviljenje repatih ljudi, sem se, razen na tisto poosebljeno človeško vest, na tistega sodnika Porfirija Petroviča, spomnil še na nekaj drugega.

Če greste, tovariši, takole po cesti, pa srečate čisto nepoznanega otroka, ki ste ga tistega trenutka prvič videli in on vas, pa, če se ustavite tik pred njim, napravite strog obraz, pokažete s prstom na njega, pa mu večkrat zaporedoma zaprete z besedami: „A, ti si tisti!“ — bo otrok prestrašen zinil, sto misli mu bo bliskovito šinilo v glavo, oglasila se bo slaba vest, otroče se bo spomnilo sto malih neumnosti, ki jih je napravilo v zadnjem času, nazadnje pa bo udarilo v jok in zaklicalo: „Jaz nisem.“

Vidite, tovariši, naši bojovníški zbori tudi tako obujajo vest, silijo k izpraševanju vesti, potem pride jok in nazadnje tisti „Jaz nisem“. Pa se včasih oglasi kdo s tistim „Jaz nisem“, kogar niti mislili nismo. Vsaj ne ravno v tistem trenutku in ne s tistimi besedami, radi katerih je udaril v jok. (Pa vam kar tako mimogrede ujamemo tička, za katerega niti mislili nismo, da ima tudi tam svoje prste vmes.

Slaba vest, tovariši, pa povzroča tudi zmedo v glavi in strah. Strah pa ima velike oči. Da ima strah res velike oči, veste tovariši, iz izkušnje na fronti. Tam je vsak novinec streljal tudi na vsak grm, ki se je majal in šuštel, čeprav ni bilo tam ne duha ne sluha o kakšnem sovražniku.

Tako, tovariši, ima strah tudi danes velike oči. Strelja s svojim volim puhloslovjem, ki se odeva v besede in podobe patriotizma, na vse ono, kar se giblje in govori, pa ne vidi, da je vse to vsenarodno gibanje, ljudstvo in prav nič drugega.

Takšno ljudstvo, kakršno so si vzgojili tisti, ki so 15 let vedrili in oblačili v Sloveniji, sprejema odprtih rok nadstrankarsko gibanje združenih borcev v svoje vrste. Gospoda pa se boji takšnega ljudstva. Zakaj si ga pa v 15 letih ni znala drugače vzgojiti, če bi ga bila rada imela drugačnega?

Nekaj pred deveto uro je tovariš Žvan zbor zaključil in zborovalci so se mirno razšli.

Pogovor z Valjarjem.

(Nadaljevanje in konec.)

Vpraševalec: Kaj pa klerikalci — he? Trumoma derejo k tebi! In celo duhovniki so zraven! Same punktaše zbiraš okrog sebe! Odgovori Valjar — če moreš!!

Valjar: Ne poznam ne klerikalcev ne liberalcev, ne punktašev. Poznam samo narod. In vem, da bo na primer slovenski veji naroda dobro le tedaj, ako bo ves tesno združen v enem taboru, ves na eni strani tehtnice — ne pa razcepljen v premnoge stranke in strance, ki bi se obmetavale z blatom in v katere so ga doslej namenoma delili nepošteni politikaštri, ki so smatrali politične funkcije za poklic in ki so si nabrali milijonska premoženja na račun bratomorne strankarske mržnje v narodu. Spoštujem poštene politike — nepošteno pa hočem spraviti med brezposelne! Ne bo jih podpiralo ljudstvo, na katerega so se spomnili 1 mesec pred volitvami in ga uporabljali kot volilni avtomat ter mu pobrali kroglice in glasove; takoj nato pa so nanj pozabili, ga strahovali — istočasno pa izrabljali, da je bilo že gnusno! Visoko spoštujem očeta in vse prave glasnike šestojanuarskega evangelija, zaničujem pa vse izkoriščevalce njegovih plemenitih idej!

Globoko spoštujem vero in pošteno duhovščino, ki naj bo nadstrankarska, kot sem nadstrankarski jaz — Valjar. Želim ji ves blagoslov pri moralnem preporodu naroda v smislu večnega Kristovega nauka. Govori ti mali vpraševalec, kar hočeš — to mora biti tako in nič drugače, ako hočem izvesti v narodu svoj nameravani moralni plebiscit, ki deli narod samo na dva dela, ali če hočeš na dve stranki: na eni strani naj bodo bele ovce, to so poštenjaki, neomadeževani, cvet in sok naroda — na drugo stran pa bom pognal črne kozle, to so sleparji — to je plevel naroda. Ta plevel bom sodil, obsodil in pogazil, da bo služil za gnoj rodovitnim brazdam. Od poštenjakov pa bom zahteval z železno doslednostjo, da si podajo roke v spravo in pozabljenje vseh sporov žalostne preteklosti. Vse to pa na podlagi čiste človeške pameti, na podlagi sodobnih gesel, ki bodo na zemlji nedeljive Jugoslavije iskale pošten kruh in človeka vredno eksistenco za slehernega državljan in ne le za člane ene ali druge politične partije. Oni pa, ki vsega tega niso zmožni, naj gredo v pokoj! Hočem da zmaga pamet!! Za vse drugo ni ne časa, ne moči!!

Vpraševalec: Ej ti domišljavi Valjar! Kdo pa bo za sodnika? Kdo bo znal pravilno ločiti ljuljko od pšenice?

Valjar: Narod sam bo sodil. Narod ni neumen, narod ni zabit. Sam si bo svobodno iz-

mojih mogočnih zborih kmetski fant iskreno „Bože pravde“ in „Hej Slovani“ in si želi nositi šajkačo v znak, da je moj Borec?! Povej mi, ti črvič, komu od onih, ki so imeli edinozveličavne „koncesije“, je do danes to uspelo? Kdo od njih je kdaj sprožil grozno misel, da naj ljudstvo spoštuje zakon in postavo, da pa v svoji preprosti morali zahteva več morale, poštenja in nesebičnosti tudi od svojih voditeljev?

Vpraševalec: Vse prav, vse prav! Oprosti Valjar! Ampak tvoje gibanje nič ne pomeni. Še več ti povem: ono ne sega dalje nego do Brežic — ergo je separatistično.

Valjar: Ne boj se! Moje gibanje že danes sega daleč preko Brežic. O njem govore po vseh banovinah prostrane Jugoslavije, povsod že študirajo moja izvrstna pravila. In kmalu se bo spregovorilo glasneje, da ti bo šumelo v ušesih. Ali si čul govor predsednika Narodne odbrane v Zagrebu, tovariša Malinarja na mojem Celjskem zboru?

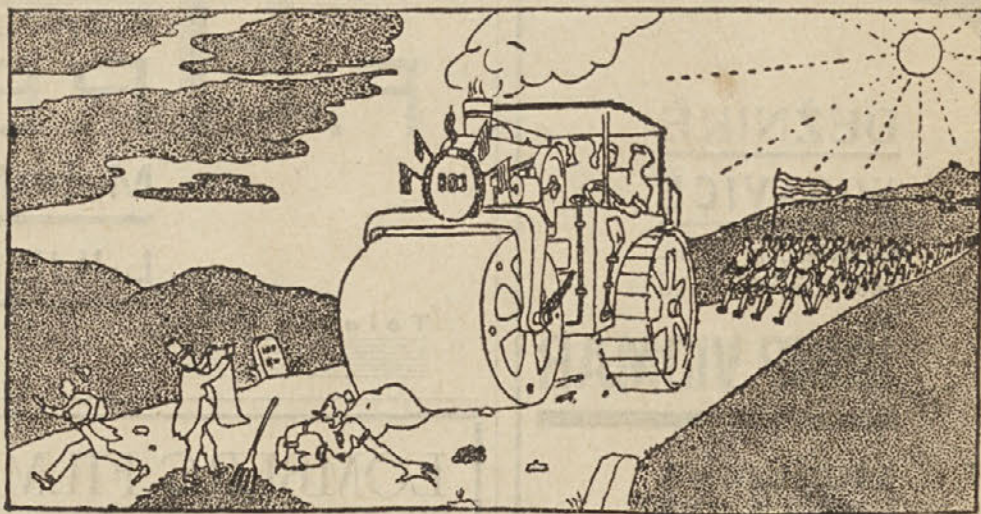
Separatističen pa si ti pritlikavec, ki mi hočeš prepričati, da se moje zdrave in poštene ideje razširijo preko Brežic, pa te je premalo v hlačah za to. Zate sta Jugoslavija in tvoj žep en sam pojem. Pošteni slovenski človek pa danes ljubi s ponosom enakopravnega državljana svojega brata Srba in Hrvata, ker sem ga prepričal do kraja, da je na življenje in smrt zvezan z njima za vse večne čase!

Vpraševalec: Amen, bi dejal... Ha, ha! Kaj pa vojska? Ali se ne štuili preveč v vojsko in ji postaja neprijeten simpatizer?

Valjar: V času, ko je ves svet oborožen do zob, nočem da bo Jugoslovan slabič. Visoko cenim staroslavno junaško vojsko, katere rezervni člani so moji Borci. Ako udari težka ura vojne, bomo vsi vojniki. Ker pa imajo skoro vsi moji Borci svetovno vojno za seboj, kjer so stali tam, kjer je najbolj udarjalo — na čelu moji vojni dobrovoljci — so vsi pravi in resnični vojniki. Spoštujem našo narodno vojsko kot najboljšo garancijo za mir. Spoštujem disciplino, red in vojaški duh, ki ga bom prenesel v svoje mase. Mórale se bodo naučiti podrejanosti svoje interese interesom celote in izvrševati ukaze brez ugovora! Brez poslušnosti, brez discipline vsega naroda jaz — Valjar ne bi mogel do kraja izvesti svojega programa.

Vpraševalec: Omenil si vojne dobrovoljce. Vse lepo! Ampak, zakaj so ti ljudje, ki jim sicer ne odrekam idealizma, celih 15 let molčali?

Valjar: Ne imenuj po nemarnem njihovega svetlega imena! Hvala Bogu in njim, da so

bral prave neprofitarske voditelje iz vrst onih, ki so stali z njim v najtežji uri v tresku granat in min, ne pa v varnih etapah pod geslom: Sladko je umreti za domovino, a še slajše je dobavljati domovini in delati profit. Hočem, da pride na krmilo generacija, ki je bila v svetovni vojni v prvi liniji, ki je prestala najtežjo življensko šolo in ki do danes ni imela nikake besede. Poskrbel bom, da bo znalo ljudstvo ob pravem času ločiti osat od klasja, ljuljko od pšenice. Jaz Valjar, tudi ne naročam gnilih jajc... Narod postreže z njimi onemu, ki ga izziva. Narod pa pozna še hujše stvari, kot so klopoteč. Narod pozna pravico, ki mora zmagati prej ali slej!!

Vpraševalec: Kaj pa praviš na to, da so te ravno v Celju obsodili, da boljše viziraš mase? Ali te kaj srbi to vprašanje?

Valjar: Pazi, da mi ne prideš preblizu, ti nič! Da se ne opečeš ob mojem vročem telesu! Ako je to „boljševiziranje mas“, ako sem v pičlih 6 mesecih dosegel kljub vsem zaprekam od strani tvojih političnih generalov brez armade, da že danes zadnji slovenski gorjanec vzklika in iskreni ljubezni svojemu najvišjemu prijatelju, narodnemu Kralju, da pozdravlja iz srca Jugoslavijo, ki ni zanj nikak problem — temveč dejstvo, da poje na

molčali! Če bi spregovorili preje in se vtaknili v tekoče zadeve umazane politike, bi bili danes oblateni in zamazani od vrha do tal! Dobrovoljci niso bili politiki ne takrat, ko so pričeli svojo akcijo, ne pozneje. Gledajo brez političnih očal in imajo smisla samo za ono, kar more osrečiti ves jugoslovanski narod. V svoji skromnosti so molčali in gledali — do dna srca užaljeni — kako pogubno se gospodarji z sadovi njihovih naporov in muk. Svoje čisto ime so ohranili za najtežji čas, ki ga preživlja ves narod! V mojo akcijo so vložili ves svoj dragoceni in ogromni moralni kapital. Čeprav maloštevilni, so izstopili s tako korajžo, kot se pojavi le, kadar gre za velike stvari ali pa za vse!! In ne bodo odnehali, oni pokažejo neverjetno trmo, kadar gre za dobro stvar, zanje ni pota nazaj, kot ga ni bilo v

Bralcem „Preloma“.

Mi nimamo podpor, nimamo subvencij, ne sprejemamo podkupnin i. t. d., pa smo zato navezani na dohodke iz naročnine in na prispevke požrtvovalnih naših članov. Brez lista je pokret brez orožja, pa je zato v življenjskem interesu pokreta, da je list osi-žuran in trden. Naročnina Din 30.— za celo leto je tako nizka, da ne pokrije resničnih stroškov. Če pa še ta naročnina izostane, zmanjka listu krvi.

Zato pa je tudi dolžnost vseh tovarišev, da se tega zavedajo in izvrše tudi oni svojo dolžnost do lista.

V teku 10 dni moramo biti na jasnem, kdo ostane naročnik in kdo ne. Kdor ostane

naročnik, naj poravna naročnino, kdor pa lista ne želi več, naj poravna naročnino do sedaj. Če kdo ne more radi denarne stiske naročiti lista sam, naj ga naroči skupaj z enim ali dvema tovarišema.

Tovariši! Izvršite svojo nalogo z vojaško točnostjo in vestnostjo. Naj se čuti v Vašem delu disciplina in volja borcev, naj Vaša odločnost in točnost daje novih sil in opore onim, ki korakajo prav spredaj, ki so za Vas v najhujšem ognju, pa vrše svojo dolžnost točno in vestno, kakor vojniki, ne meneč se za žrtve in trud.

Zobozdravnik — specialist
DR. CIRIL CIRMAN

se je vrnil s študijskega potovanja
in ordinira zopet redno

Ljubljana, Beethovnova ul. 15.

njihovi krvavi dobrovoljski akciji med svetovno vojno pod geslom: **zmaga ali smrt!**

Vpraševalec: Dobro, dobro! Ampak na svojih shodih podpisuješ ljudstvu visoke menice! Ali pa jih boš mogel tudi plačati, sirota Valjar, kadar bo narod terjal, da izpolniš, kar obljubljaš?

Valjar: Jaz ne podpisujem menic. Narodu ničesar ne obljubljam. Jaz samo polagam njegovo usodo v njegove lastne roke, iz katerih so mu jo iztrgali samozvani izkoriščevalci. Kako naj bi jaz Valjar, kateremu strežete po življenju od rojstva do danes in mu grozite z razpustom — podpisoval menice? Na kupčijo se ne spoznam. **Brez menic bom prinesel narodu več, kot tvoje menice, ti vpraševalec.**

Vpraševalec: Ampak ti podpihuješ mase, govoriš preostro o korupciji, ali se ne bojiš teh mas, da ti ne zrastejo čez glavo? Ali se ne igraš z dinamitom?

Valjar: Lepo o korupciji ni mogoče govoriti. Gnoja ne boš kidal z lakastimi čevlji na nogah in v mašni obleki. Treba je krepke besede! Gnoja pa je dovolj — ne, vse preveč ga je! Dinamita se ne bojim, ker sem vojak, ki zna ravnati z eksplozivom. Masa mi ne bo zrastle čez glavo. Obdržal jo bom na pravi poti, vodil jo bom v znamenju poštenosti in pameti. **V pravih mejah hočem razpaliti v nji kristalno čist nacionalni in moralni ogenj! Usmeriti ga hočem v neizprosno in edino pravilno smer v znamenju železne discipline, poslušnosti ter podreditve posameznika celoti.** Srečna in zadovoljna celota bo vračala žrtve in osrečila posameznika. Narod bo ubogal, narod zna ubogati, kadar gre za dobro stvar!

Vpraševalec: No saj pravzaprav sem jaz tudi nacionalni delavec in spadam nekako k tvojemu pokretu. Veš, tedaj in tedaj — sem bil član mafije zoper ranjko Avstrijo in za...

Valjar: Molči vpraševalec! Jaz ne priznam mafij z omejeno zavezo. Priznam samo bratstva z neomejeno jugoslovansko zavezo, po vzorcu, kot so jih vodili moji dobrovoljci. Vse drugo je ničla!

Vpraševalec: Ampak še to mi povej, o junaški Valjar, kdo pa te „maže“? Kdo ti daje pare za olje, za premog, da tako korajžno voziš? Ali imaš kaj smisla za kake nečiste „podpore“ itd. itd.?

Valjar: Ne zaslužiš odgovora, toda vseeno ti bom povedal: kuri in hrani me moč moje ideje in mojega programa, „maže“ pa me brezmejni idealizem mojih Borcev, ki me financirajo iz lastnih ubogih žepov in delajo vse za stonj. Vem, da ti to ne gre v glavo, ki je navajena na „fonde“ in „subvencije“ na debelo! Jaz, Valjar pa nisem naprodaj nikomur in za nobeno ceno! Delam za srečo vsega naroda! Če bi se pa prodal, naj me narod razbije brez pardona!

Malemu vpraševalcu je zaprlo sapnik... Odkuril jo je — v mišjo luknjo ravno pravočasno, da mu ogromni jekleni podplat Valjarja ni strl drobnih nožic...

Valjar pa vozi, vozi... Na njegovi železni ploščadi se trudijo njegovi zvesti šoferji in kurjači — **sami pravi Borci.** Za valjarjem pa se valj po čisti beli cesti nepregledna armada Borcev in narašča od minute do minute. Vsi bi radi pomagali Valjarju, vsi iščejo mesta na njegovem vročem jeklenem telesu, kamor bi naslonili svoje žilave rame, da bi šlo hitreje, hitreje — v lepšo bodočnost. Veselje je na vseh trdih obrazih, zdrav optimizem je v vseh očeh, sladek upa na boljše čase je v srcih: **Še malo, še malo potrpiamo — mora biti bolje!**

Valjar pa vozi. Njegova moč raste, — kot živa vera zareže glas njegove sirene v majski dan:

Naprej Borci! Na pravi poti smo! Toda pot je še dolga! Postotrite svoje moči! A zmagati moramo, ker naša stvar je sveta! In bomo zmagali! Ali ne vidite, da je moja sirena kot jerihonska tromba, ki ruši trdnjave mojih sovražnikov, še predno pridemo do njih! Mi čistimo, čistimo — le kar je zdravega, poštenega — naj obvešja!

In Vas vprašam:

Kdo bo premagal mene — Valjarja?

Vsaj sem oborožen do zob! Moji dobrovoljci imajo krepke pesti, na njih so dobro zaceljene rane s Cera, z Dobrudže, s Kajmakčalana, moji Maistrovi koroški borci so fantje od fare! Moji invalidi imajo proteze, ki znajo udariti v sredo srca! Moji Četniki in slavni Borci s Soče in Doberdoba ne poznajo strahu! Za menoj koraka mladina, vsi vojaki sedanosti in bodočnosti. **Vsi pa so čistih src! In to ni karsibodi!**

Stoglavemu zmažu se bomo postavili nasproti, živemu vragu hočemo iztrgati iz krempeljev srečo in lepšo bodočnost za ves naš jugoslovanski rod!

Tako nam Bog pomagaj!

Politična taktika mora ustrezati ideji humanosti, torej mora izkoriščati ves modern napredek in vseh področjih ureditve človeške družbe.

(Masaryk).

Morala je temelj narodne samostojnosti.

(Masaryk).

Dopisi.

Vrhnika. Zbor pri Sv. Trojici. Vkljub deževnemu vremenu, ki je že nekaterim delalo veselje, se je zbrala na kvaterno nedeljo 27. V. 1934. na prijaznem gričku Sv. Trojice mogočna armada starih bojevnikov in mladih kadrovcov,

ki so nestrno čakali govornikov, kajti med ljudmi se je bila raznesla vest, da jih ne bo, ker niso prišli govorniki z vlakom, ki ga je pričakovalo na kolodvoru 23 jezdecev z veliko državno trobojnico. Ti jezdeci so se nato vrnili skozi trg, toda brez naših prijateljev iz Osrednjega izvršnega odbora. Pa vendar so bili naši delegati točni kot se vojaku spodobi, prišli so na določeno mesto ob določeni uri.

Takoj po službi božje je ob 11. uri otvoril odbornik kraj. org. „Boja“ na Vrhniku Jereb Janez javen zbor „Boja“. V prvi vrsti je pozdravil vse navzoče, kateri so vkljub slabemu vremenu prišli v tako obilnem številu od vseh strani. Nadalje jo pozdravil delegate „Boja“ iz Ljubljane in zastopnika oblasti g. kom. Likoviča.

V otvoritvenem govoru je pojasnil zborovalcem, zakaj se zavzema za „Boj“ in kdo ga je „pretental“ za „Boj“, ko ga prej ni bilo na nobenem volišču ne za to ne za ono stranko. Nato je predlagal, da se odpošlje Nj. Vel. kralju, pa tudi g. banu pozdravna brzojavka, kar je bilo soglasno in z odobravanjem sprejeto. Godba je nato zaigrala državno himno. Kot prvi govornik je nastopil tov. Trpin Jože, ki je uvodoma pozdravil zborovalce v imenu kraj. org. „Boja“ za vasi Ligojna, Drenov grič, Blatna Brezovica in Bevke. Dalje je na kratko razložil, zakaj moramo kot bojevniki nastopati za poštenost, pravičnost in ljubezen med vsemi sloji naroda, če hočemo, da bosta država in narod z nami vred srečna.

Za njim je izpregovoril tov. Rozina. Ta je v izčrpnem govoru posebno ožigosal ono kliko, ki je ves čas vojne vedrila na cesarskem Dunaju, danes pa ta klika hoče stare bojevnike, ki so na soški in drugih frontah prelivali kri, označiti za avstrijakante. Pojasnil je tudi nadalje, zakaj po 15 letih stopajo „Bojevniki“ na plan zoper vse tiste, ki so ta naš srčnodobri narod razdvajali, zadnje čase pa celo z nasiljem in terorjem preganjali ter najboljši del našega naroda označili za punktaše in drugo.

Nato je spregovoril tov. Kafol. Obravnaval je vprašanja, ki težijo danes kmeta. Značilno je, da se v „Boju“ zbirajo oni, ki so najbolj trpeli. Zavzemal se je za kmetstvo zbornico, kjer naj kmetje sami rešujejo svoja stanovska vprašanja. Že 16 let se obljublja ta zbornica, toda do danes je še nimajo. Poziva vse v „Boj“, da bodo ti tabori epaki onim ob času majske deklaracije. V vrstah Borcev ni prostora za spekulante, oni pa, ki so se skrivaj vrinili med borce, bodo zginili kot kafr. Vsi, ki jim je blagor naroda in države pri srcu v „Boj“ za poštenje, red in pravičnost! Figovcev in omahljivcev bojevnikov ne poznajo. Govor tov. Kafole je občinstvo sprejelo z odobravanjem.

Živahno pozdravljen je nastopil nato tov. Škrbec, ki je najprej pozdravil vse bojevnike, posebej pa še matere in mladino. Pozdravil je navzoče tudi v imenu onih, katerih usta so mrtva. Ti niso bežali pred granatami in bajoneti kot oni, ki nam danes očitajo avstrijakantstvo. Pozdrave bojevnikov pa naj čujejo tudi oni, ki so v tujini, ker jim domovina ne more dati kruha, pa tudi oni onkraj meje naj prejmejo tople pozdrave slovenskih bojevnikov, ker tudi njih ne bomo pozabili!

Svojega ne bomo pustili, tujega nečemo. Spominjamo se naših borcev: generala Maistra, polkovnika Švabiča, Kreka in Cankarja. Vsi ti so narodni borci, ki so s svojim delom ustvarili narodu boljšo bodočnost. S ponosom izjavljamo, da ne bomo klečali pred nikomur.

Tov. Jereb je končno pozval zborovalce, da brez strahu pristopajo v „Boj“ in po možnosti naročajo „Prelom“. Besede, ki so jih danes spregovorili govorniki, naj obrodijo obilen sad. Nato je zaključil uspešno in disciplinirano zborovanje, katerega se je udeležilo nad tisoč zborovalcev. Godba pa je zaigrala še „Oj Doberdob“.

Naši zbori.

Nedelja dne 3. junija 1934.

Zalec: ob 9. uri, Vidmar, Lorgier.
Cerklje ob Krki: ob 11. uri, Marinko, Fabjančič, Dr. Gros.
Kostanjevica: ob 7. uri, na Slinovicah, Marinko, Fabjančič.
Zagorje: ob 10. uri pri Sv. Urhu nad Zagorjem.

Zbori 10. junija:

Begunje pri Cerknici, Železniki, Dobropolje.

Kajfež
VINARNA
GAJEVA ULICA
NEBOTIČNIK

DEŽNIKE
NOGAVICE
NA DROBNO IN NA DEBELO KUPITE NAJUGODNEJE V TOVARNI
JOSIP VIDMAR
LJUBLJANA
Pred Škofljo 19, podruž.: Prešernova ulica šte. 20
BEOGRAD
Kralja Milana 13
ZAGREB
Jurišičeva 8

F. H. REHORIČ
Manufakturna veletrgovina
LJUBLJANA, Tyrševa c. 28
Telefon 24-04

LOMBERG FILM
(6x9)
8 posnetkov 26° Vas stane samo Din 16.—
ZALOGA
DROGERIJA KANC
LJUBLJANA, MARIBOR

Gradbeno podjetje in tehnična pisarna
Miroslav Zupan
stavbenik, zapriseženi sodni izvedenec
Ljubljana
Pošt. ček. rač. št. 12.834. — Telefon šte. 2103.
Bet. železobetonske vodne zgradbe, arhitektura ter vsakovrstne visoke zgradbe itd. — Sprejemanje v strokovno izvršitev vseh načrtov stavbne stroke. — Tehnična mnenja. — Zastopstvo strank v tehničnih zadevah.

Oglašujte v
»PRELOMU«
Hitite s poravnavo naročnine. Kdor se ne misli naročiti na „Prelom“, naj list vrne po pošti z označbo „Nazaj“. —
Domač izdelek je pralni prašek
Perion
Poizkusite z njim oprati Vaše perilo in zadovoljni boste. — Perilo bo snežnobelo in ne bo izgubilo na svoji trpežnosti.
Vedno in povsod »PERION«

LEGAT Specerija
Delikatesa
Zajutrkovalnica
LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 28